

PLAV!

PŘEKLADATELÉ LITERÁTI AUTOŘI VYKLADAČI

PÁTEK 4.2.2005

č. 25

Překlad jako dar...

Tentokrát jsme shromáždili překlady, které nespojuje jeden autor ani jazyk, ale něco neméně zajímavého, byť zpravidla utajovaného: všechny vznikaly s myšlenkou na někoho, z chuti udělat radost, z potřeby podarovat. . .

Se sháněním dáreků jednou darovaných to nebylo zrovna jednoduché: mnozí z těch, které jsme oslovili, prohlásili, že na nějaké překlady jen tak pro radost nemají čas, „protože se překládáním živí“, jiní nám řekli, že jim „naštěstí všechno někde vyšlo“, takže nikomu nic darovat nemuseli. A většina z oslovených si vyžádala čas na rozmyšlenou. Inu, zprvu to vypadalo, že se nám texty jaksi nesejdou.

I ten dnešní večer ale nakonec bude štědrý. . . Řada lidí se totiž přece jen rozpomněla, že někoho někdy obdarila překladem. Sešlo se nám dokonce víc textů, než kolik se jich do jednoho večera vejde, takže jsme museli – třebaže se to nemá – darovaným překládům „koukat na zuby“ a přebírat a vybírat. . .

Zároveň bylo moc milé zjistit, že překlady si lidé věnují docela často, a to nejen u nás, ale třeba i ve zdánlivě tak zdrženlivé zemi, jakou je Anglie. Díky Vlastě Skalické a Haně Kofránkové jsme získali unikátní antologii českých básniček, které přeložili bývalí studenti londýnské Školy slovanských a východoevropských studií pro svého učitele Karla Brušáka. Tomuto pozoruhodnému představiteli českého disentu, který působil téměř čtyřicet let na Cambridžské univerzitě a vychoval několik generací anglických bohemistů, chceme také věnovat podstatnou část dnešního večera.

Stanislav Rubáš

Následují anglické překlady (a jejich předlohy) z Antologie české a slovenské poezie, kterou přeložili a vydali angličtí bohemisté k uctění památky svého učitele Karla Brušáka, učitele, básníka a novináře, který velkou část svého života v ěnoval rozvoji britské bohemistiky. Antologie vyšla v Londýně roku 2004, krátce po jeho smrti.

Jan Burian: Kámásútra

Všichni muži by ji chtěli učit
Jak to má dělat
Zázraky těla

Má na to přece roky i boky
Všechny holky kolem chtějí radit
Jak to má dělat
Zázraky těla

Má na to přece roky i boky

Ona se však milovává
Jenom v jedné poloze:

S rukou na srdci
S hlavou v obloze. . .

Zázraky těla. . .

Jan Burian: Karmasutra

All the men would like to teach her

How to do it
Miracles of the body

After all, she's the right age and shape for it

All the girls around her want to tell her
How to do it
Miracles of the body

After all, she's the right age and shape for it

But she makes love
In one position only:

With her hand on her heart
And head in the clouds. . .

Miracles of the body. . .

přeložil Derek Paton

Karel Brušák

Anonym: Viklefice

kráceno

Stala se jest příhoda
nynie tohoto hoda,
že jedna viklefice
pozvala k sobě panice
a chtiec ho vieře naučiti

a řkúc: Pro Ježíše,
příd ke mně velmi tiše!
Chci tě vieře naučiti,
ač ty mne chceš poslúchatí,
chciť písmo otevřítí.

Panic bez meškane
učini jejie kázanie.
Po večeri v neděli,
když uhlédal svú chvíli,
přišel jest k ní tiše.

Vece viklefice bez lenosti:
Vítaj, mój milý hosti,
co sem dávno žádala,
po němž má duše práhla!
Rač ke mně vstúpiti...

Tuť mu bába biblí vyloží,
dvě kapitole vyloží
pěkné, velmi okrúhlé;
k hruškám byšta podobné
a tak velmi bílé.

Panic vece beze strachu:
Podáš jich sem, milá brachu.
Je se biblí rozkládati
a kapitol vykládati
s večera až do světu.

Nuž, vy mladí jinoše
i vy nádobné panoše,
kteří chcete zákon uměti,
máte se k bekyniem ptáti,
od nich se učiti.

Svědomyť sú zákona,
Regum knih i Šalomúna,
tak Davida v Žaltáři
viece než někteří faráři.
Muožte jim rádi slúžiti.

Anonymus: The Wycliffite Woman

Harken to this wondrous tale
of how a virgin, young and hale
was summoned by a Wycliffite
to visit her quite late at night
and study everything that's right.

She told the scholar, 'Come to me,
but do so very quietly.
Then I will teach you what is true;
and if you follow what I do,
I'll show the gospels, old and new.'

Whereupon she said good-bye
with certain knowledge he'd comply.
And sure enough, when all was dead,
he came to her with furtive tread
on Sunday after each had fed.

'Welcome my most beloved guest,'
so she cried as she undressed,
'For whom my soul has deeply yearned,
for whom my heart has fiercely burned!
Come and hear what I have learned.'

Here the wench revealed the Book
to the boy's delighted look:
two lovely chapters round and bare,
each one delicious like a pear,
and in his eyes so very fair.

The fearless youth stood up and cried:
'Just give them here, my precious bride!'
And out he took his scholar's quill
and studied Scripture to his fill
until the sun rose past the hill.

And therefore, pages fair and bold,
take courage from the tale I've told.
If you should wish to find the light
you must consult a Wycliffite
and study with her every night.

For no one knows the Book as well –
from Genesis to Daniel;
the Song of Songs she can recite;
a priest is not so erudite.
So serve her like a faithful knight.

přeložil Alfred Thomas

Vítězslav Nezval: Edison

krácený úryvek

Naše životy jsou truchlivé jak pláč
Jednou k večeru šel z herny mladý hráč
venku sněžilo nad monstrancemi barů
vzduch byl vlhký neboť chýlilo se k jaru
avšak noc se chvěla jako prerie
pod údery hvězdné artilérie
které naslouchali u politých stolů
píjáci nad sklenicemi alkoholů
polonahé ženy v šatě z pávích per
melancholické jako v podvečer

Bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Vracel jsem se domů přes most Legii
zpívaje si v duchu malou árii
píják světél nočních bárek na Vltavě
z hradčanského dómu bilo dvanáct právě
půlnoc smrti hvězda mého obzoru
v této vlahé noci z konce únoru

Bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Skláněje se z mostu uviděl jsem stín
sebevrahův stín jenž padal do hlubin
bylo tu však něco těžkého co pláče
byl to stín a smutek hazardního hráče
řekl jsem mu probůh pane co jste zač
odvětil mi smutným hlasem nikdo hráč
bylo tu však něco smutného co mlčí
byl to stín jenž jako šibenice trčí
stín jenž padal z mostu; vykřikl jsem ach!
ne vy nejste hráč! ne vy jste sebevrah!

Šli jsme oba ruku v ruce oba zachránění
šli jsme ruku v ruce v otevřeném snění
za město kde počínaly Košíře
z dálky mávaly nám noční vějíře
nad kiosky smutku tance alkoholů
šli jsme ruku v ruce nemluvíce spolu
bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Odemkl jsem dveře rozžal svítiplyn
veda na nocleh svůj pouliční stín
řek jsem pane pro nás pro oba to stačí
nebylo tu však už stínu po mém hráči
či to byl jen přízrak nebo sebeklam?
stál jsem nad svým každodenním lůžkem sám

bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Usedl jsem za stůl nad kupy svých knih
pozoruje oknem padající sníh
pozoruje vločky jak své věnce viji
se svou věčně chimérickou nostalgií
píják nezachytitelných odstínů
píják světél potopených do stínů
píják žen jichž poslouchají sny a hadi
píják žen jež pochovávají své mládí
píják krutých hazardních a krásných žen
píják rozkoše a zkrvavělých pěn
píják všeho krutého co štve a drtí
píják hrůz a smutku z života i smrti

Vítězslav Nezval: Edison

Our mournful lives are sad and full of woe.
One night a gambler left a casino.
The monstrance bars shone through the falling sleet
in the moist air where spring and winter meet.

But the night still rumbled like a buffalo
beneath the pounding of the stars and snow,
listened to by drinkers at their glass,
heads inclined as at a sodden mass;
half-naked girls in peacock plumes,
melancholics of late afternoons.

Something burdensome as a grinding knife:
sadness, fear, and anguish of death and life.

Returning home, I crossed the Vltava
while singing to myself an aria,
a drinker of nocturnal barks and light.
A Castle clock was chiming in midnight –
star of my horizon – midnight of my death –
on the brink of March with moisture on my breath.

Something burdensome as a grinding knife,
sadness, fear, and anguish of death and life.

Leaning from the bridge, I saw a shadow leap,
a suicidal shadow plunging to the deep.
Some sadness here that every soul could rent,
a gambler's shadow and his sad lament.
I asked him who he was and whence he came;
he answered, just a gambler from his game.
Some sadness here beyond the realm of hope,
a shadow upright as a hangman's rope,
a shadow falling from the bridge; I cried:
'You're not a gambler, but a suicide!'

Hand in hand we strolled through the night,
hand in hand as dreaming lovers might,
beyond the town where Košíře began.
From far away a bright nocturnal fan
waved to us its alcoholic dance;
but on we went as in a silent trance.
Something burdensome as a grinding knife,
sadness, fear, and anguish of death and life.

I climbed the stairs and opened up the door;
then showed my shade a mattress on the floor.
'I trust,' I said, 'we'll both be happy there',
and turned to see him vanish into air.
Was he a vision, trick or self-deceit?
I stood alone above my daily sheet.

Something burdensome as a grinding knife:
sadness, fear, and anguish of death and life.

I sat down at my desk; across a pile of books
I gave the snow a melancholy look,
watched the snowflakes weave a twirling wreath
with chimerical nostalgia far beneath.
A drinker of shades fading from sight,
a drinker of lights extinguished by night,
a drinker of women whom snakes and dreams obey,
a drinker of women whose youth has passed away,
a drinker of women with hearts as hard as wood,

a drinker of pleasures and foam that's speckled with blood,
a drinker of cruelty that grinds just like a knife,
a drinker of sadness and horror of death and life.

přeložil Alfred Thomas

František Halas: Sláva slova

Až řeky budou couvat k pramenům
do Josafatu k soudu nade všemi
den sirný urve křídla nebesům
ty tího slova vzlétni s nadějemi

a lehkost naši tam až vyzvedni
kde Mlčení střed bytí jímá celý
a slovům našim dej zvuk výsledný
jímž proroci tak buráceli

Slovo hedvábné i z pytloviny
ty kvásku slova jak zvedal jsi náš sen
V hučící včelín šli jsme mateřštiny
med jistot loupit z jejích mezistěn

Slovo tvé Hoří alarmuje znova
krev s níž jdeme do hry i když ztracena
Sup krásy dnes nám oči nevyklová
vždyť místo jmen říkáme zájmena

Až řeky budou couvat k pramenům
a hřmíti pozoun bude chmurný
složíme k trůnu marný slova um
špetku popela co zbyla na dně urny

František Halas: The Glory of the Word

When rivers flow back to their well-springs
for Josaphat, who is to judge the globe,
a sulphurous day will rip the wings off heaven:
then, weight of the word, soar with our hope,

and disinter our lightness, even if
Silence grips the universe. Grant
to our words the lasting resonance
that once infused the prophets' rant.

Even in sackcloth, how you raised our dream,
o silken word, o word that ferment is.
Into our language's humming hive we went
to plunder it for honeyed certainties.

Again, o word, your siren call of 'Fire!'
stirs the blood we bring to a hopeless game.
That vulture, beauty, won't peck out our eyes:
today we utter pronouns, not a name.

When rivers flow back to their well-springs
and the last trump resounds, grim and stern,
we'll lay at the throne our mind's vain power –
a pinch of ash left in an empty urn.

přeložil Donald Rayfield

Karel Hynek Mácha: Znělka 1

Tichý tis nad růží stíny sklání
mezi hrobů ověncené kříže.
Sladké zvuky, ó jen blíže! blíže!!
Slavíka snad líbé klokotání? –

Ach tak sladce nezní jeho lkání,
kdo hlas ten uslyší, půjde stíže,
neb jej žel i touha k růži víže
bez nádeje jako milování!

Bolest-li, či slasť mé srdce jímá? –
V růžovém blankytu, hvězdy, rcete,
ty růžemi ověncená Lúno,

zdaž to ona – a jen růže dřímá? –
Či spí ona a jen růže květe? –
„Růže květe!“ Růže jen? – Idúno! –

Karel Hynek Mácha: Sonnet 1

The yew bends quiet above the rose its shade
the tombstone crosses with their garlands o'er.
Sweet sounds, oh yet come closer! closer more!!
Is that the nightingale's sweet serenade? –

Oh not so sweet a sound its sobbing made,
who hears this voice will go abroad more sore,
for woe and longing for the rose him tore
and binds him hopelessly as love dismayed!

With pain or is it bliss my heart is weeping? –
In rosy azure realm, o stars, declare,
and you with roses garlanded, o Luna,

if it be she – and but the rose that's sleeping? –
Or slumbers she and blooms the rose so fair? –
“Now blooms the rose!” And but the rose? – Iduna!

přeložil James Naughton

Jaroslav Vrchlický: Ticho v lese

Hrot lístku ani travin nepohne se.
Hvozd zastavil dech hluboký a divý,
na krajinu pad smutek těžký, snivý,
žár slunce prstenů sta rozlil v lese.

Brouk v suchém listí, motýl v rudém vřese,
vše usnulo, u bahna vedrem kříví
se rákos, v svlačci rosy brillant živý
se smutně jako kalná slza třese.

Žhnou skály a z nich vedro padá dusné,
štěrk, jenž se odloup, zvolna v hloub se valí
a slyšíš zvuk, jak dopadá, až usne.

A sotva větší děs by v tomto tichu
tě schvátil, kdyby sedna mezi skály
je rozhlaholil Pan v šíleném smíchu.

Jaroslav Vrchlický: Silence in the Woods

No point of leaf or grasses moves, no breeze.
The grove has stopped its eerie breath and deep,
upon the land falls dreamlike melancholy sleep,
sun flashes myriad rings amidst the trees.

In dry leaves beetle, butterfly in heath,
all sleep, in muddy heat the rushes creep
and bend, and living gems of dewdrop weep
on tendril trembling cloudy tear beneath.

Rocks burn and from them stifling heat descends,
the gravel, loosened, slowly downward shifts –
you hear it as it falls, until it ends.

And in this silence hardly greater dread
would seize you here, if seated twixt the cliffs
Pan set them pealing with wild laughs instead.

přeložil James Naughton

Karel Brušák

Ted Hughes: Ženich a nevěsta: Tři dny o samotě

Přeložil Tomáš Hrách pro „milostný“ bubeníčkovský večer v květnu 2000. Překladatel zemřel tragicky 7. června téh ož roku.

Našla mu oči mezi breberkami
někde na rumišti a dala mu je

On jí dal kůži,
jako by ji rozhodil jen tak ze vzduchu,
a ona pláče pokorou a údivem

Přišroubovala mu ruce k zápěstí a zaskočené prsty
po ní teď překvapeně šmátrají

Složil jí páteř, vycídl každý kousek
a vsadil na místo –
– přetěžká skládačka, jemu však stojí za to,
zatímco ona se kroutí a vrtí a směje se nevěříc.

To už mu přináší nohy a připíná je,
aby se jeho celé tělo povzneslo

A on jí zatím vysoustružil boky,
promazal všechny součástky, natáhl perka a teď
je leští a sám tomu nemůže uvěřit

Tak se zvedají ke světlu, je to tak snadné,
s každým krokem zkoušejí něco nového

Proto mu také uhladí lebeční kosti
a spáry zabrousí
a on jí spojí hrdlo s řadry a podbřiškem
jediným vedením

Ona mu opatří zuby, zapustí je až k ose jeho těla

On jí na konce prstů nalepí kolečka

Ona ho prošíje pevnou nachovou nití

On jí promaže jemná táhla úst

Ona mu vyřeže závity do zátylku

On jí zapustí rozkrok tam, kam patří

Oba jsou bez dechu radostí a s výskotem
jako dva blátiví bozi
se válejí po zemi, kde se s nesmírnou péčí

dodělávají navzájem

přeložil Tomáš Hrách

Tony Harrison: Kumquat pro Johna Keatse

Přeložila Zuzana Šťastná jako posmrtný dárek pro Tomáše Hrácha, který autorku překladu „naučil jíst kumquaty a měl spolu s ní tuhle báseň moc rád“. Úryvek.

Dnes našel jsem plod, s nímž má duše ladí,
v tom mužném věku, jenž už není mládím,
to pravé ovoce pro léta zrání:
ne pomeranč, ne limetu, ba ani
úplňky grepů, jež nám visely
ve spíži, ani citron kyselý
(ač když dnes slyším ‘sladký život’, skoro
v tom začínám už cítit oxymoron),
úlomky slunce v plátcích mandarinek
mi neposlouží, ani žádné jiné
nevhodné citrusy – ty, jejichž jména
(plebejci zelináři zkomolená)
slychávám v krámech v Newcastlu a Leedsu.
Ač hrozny prý jsou – aspoň podle Keatse –
erbovním plodem Radosti, vím jistě,
že starší básník na Keatsově místě
by volil jinak. Toho, kdo by snad
jak on dva roky před smrtí chtěl psát
o tom, že na dně každé Radosti
spí Melancholie, bych pohostil
ne pomerančem, citronem či grepem:
něčím, co vyjádří ten pocit lépe.
Tys měl rád ‘fíky, révu, hrušky vonné’,
kdybys tu ale byl, jistě bys, Johne,
své ‘sladké hrozny na půnebí’ směnil
za tenhle žlutý plůdek, nad nějž není,
ten citrus z Východu, jak třešeň malý:
jen by sis kousl a hned začal chválit
tu nedostižnou chuť, jež podobná je
prý ovoci z dob před vyhnáním z Ráje.
Po téhle sloce by však přišla jiná:
o tom, jak ovoce z Evina klína
chutná při druhém soustu. Zemřels mlád,
škoda tě, mohls se mnou opěvat,
až by ti jak mně bylo čtyřicet,
ten kumquat, který jsem teď právě sněd’,
s kyselou slupkou a sladkými plátky
(či kyselý je uvnitř a vně sladký?).
Už vážně nevím, kolik jich mám sníst,
čím víc to zkoumám, tím míň jsem si jist,
tak v pochybách, na prahu středních let,
chtěl bych znát i tvůj názor na kumquat:
Tohle je slupka, tohle dužina –
kde končí sladkost...? hořkost začíná...?
Nepoznám to – tak jako nemůžem
říct přesně, kdy se z noci stává den,
a proto se mi kumquat zdá být skoro
nejlepším ovocem, i metaforou,
pro duši čtyřicátníka, jenž tiše žvýká
kumquaty, myslí přitom na básníka
a říká si, že ta slupka a šťáva,

ta dřeň i s jádry, to že je ta pravá
chuť, jakou by měl život mít,
má-li stát za to, aby byl dál žít,
když ten, kdo chutná ho, už není mladý
a pomíjivost pálí ho i hladí
jak hořkosladká slina po ovoci.
Tak kumquat nejlíp vyjádří, jak dni
chrání svou svěžest v temné kůře noci:
bez slupky smrti život zevšední.

přeložila Zuzana Šťastná

William Butler Yeats: Modlitba pro mou dceru

Přeložil Martin Hilský pro svoji dceru k narozeninám. Kráceno.

A znovu bouře vyje, mraky žene,
zatímco v kolébce a nerušeně
spí moje dítě. Jenom kousek lesa
a holý kopec stojí vichru v cestě;
až od moře sem duje, sténá, skučí,
strhává stohy, do střech opírá se,
a já už hodinu se modlím zase,
protože smutek tíží moji duši.

Už hodinu se modlím za své dítě,
ve věži vichr vyje vzdorovitě,
pod mosty vyje, hvízdá o závod,
přivaly žene rozbouřených vod,
až snovou vizi ve mně vyvolal,
že přišel budoucí náš den
a tančí v rytmu zběsilém –
z vražedné nevinosti moře vstal.

Kéž krásná je má dcera, však ne tak,
že vábila by k sobě cizí zrak
či v zrcadle snad často zhlížela se.
Ženy, co příliš vědí o své kráse,
pak jediný svůj cíl v ní často vidí,
laskavost ztratí a s ní snad
též instinkt srdce vybírat
si za přátele dobré, ryzí lidi.

Helena byla překrásná, a přec
život jí zbabral jeden pitomec,
a Venuše, ač zrodila se z pěny,
vzala si muže nepatrné ceny –
Vulkán byl kovář, navíc kulhavý.
Vznešené dámy nejraději
bláznivé kousky vyvádějí,
plýtvají dary štědré Přírody.

Kéž je jak strom, co kvete do oblak,
kéž myšlenky má jako konopka,
co jinou starost nemá, nežli snad
všem velkodušně radost rozdávat,
kéž nikdy za ničím se nežene,
kéž každá hádka žertem jí je,

kéž jako vavřín pořád žije,
co nevrve jej nikdo z kořene.

Nejhorší zášť z intelektu vzchází,
kéž na názory dobrý pozor dá si.
Což neviděl jsem jednu krásnou ženu,
přírodou štědrě dary obdařenou,
co tolik panovačné mysli byla,
že všečen půvab, všečen šarm,
co ozdobou je vzácných dam,
ve staré měchy hněvu proměnila?

Až její milý si ji bude brát,
kéž jeho dům má zvykem daný řád,
arogance a nenávisť jsou zboží,
co prodává se nejvíc na nároží.
Jen ze zvyku a řádu může vzejít
čistota, krása nevinná.
Řád věčnou hojnost znamená
a zvyk jak vavřín upíná se k nebi.

přeložil Martin Hilský

Efraim Sevela: Proč není na zemi ráj

*Přeložil Libor Dvořák jako dárek k pětadesátým narozeninám
pana Josefa Schwarze-Cervinky*

Velký a starý pravoslavný chrám vypínal nad celé město hrozen
okrouhlých blankytných bání se zlatými kříži, jež jitřní slunce roz-
svěcelo jako první, a odtud se v podobě neposedných prasátek od-
ráželo do našich oken. A pak už se nad městem rozlehlo sladké
vyzvánění. Jako dítě jsem se za jeho zvuků probouzel, a byl to nej-
krásnější čas celého mého života.

Chrám si klidně stál, nikomu nepřekážel a popravdě řečeno
by naše město bez něj ani jako město nevypadalo. Jenže shora se
takové věci vždy jeví jasněji, a tak když strana řekla: Musí to být!,
lid odpověděl: Provedeme! Bylo rozhodnuto svatostánek uzavřít a
hlavní zvon, půldruhatunový měděný zvon shodit ze zvonice dolů.

Když tato zpráva oběhla celé město a obrostlá neuvěřitelnými
podrobnostmi dospěla až do ulice Invalidů, všichni od osmi do osm-
desáti se roztráslí vzrušením. Jedno senzační sdělení stíhalo druhé.
Na lavičkách, u branek i ve dvorech se zuřivě diskutovalo o tom,
z jaké výšky zvon poletí, kolika lidí bude zapotřebí, aby ho shodili
dolů, a dokonce i na kolik kusů se rozletí, až dopadne na bulžní-
kovou dlažbu. Bylo už nade vše pochybnost známo, že je to velice
nebezpečné, že se očekávají oběti na životech...

A pak ten den přišel. V ulici Invalidů přípravy vypukly už za
rozbřesku. Matky se rozhodly, že ke chrámu se nesmí dostat ani
jedno dítě z ulice. Protože je to o život. A tak už brzy brzičko, když
se hlas odsouzencův nad městem mazlivě loučil naposledy, ze všech
dvorů ulice Invalidů se naopak rozléhal mnohohlasý dětský vřískot.
Otcové na žádost matek udělili výstražné výprasky.

Jako první se u nich na dvoře rozječel Berele Mac. Jeho otec,
mlynářský dělník, odcházel do práce dřív než ostatní, a tak musel
exekuci stihnout ještě předtím, než se ozve mlýnská siréna. Otec
malého Mace řezal rytmicky a beze spěchu, stejně jako když v práci

prehazoval pytle s moukou. Pak zaskučely tři dítky v sousedním dvoře, a pak už to šlo dál a dál, dvůr za dvorem, až nakonec přišla řada i na mě.

Ale vykládat o tom dál by nebylo zajímavé. Řeknu jen jedno. Přesně o dvanácté hodině polední stály všechny děti z ulice Invalidů i se svými rodiči v davu u chrámu.

Zvon se zřítíl ve dvanáct, přesně jak bylo přislíbeno, ale pád vyvolal velké zklamání. Neroztríštil se na kousky, nýbrž zůstal absolutně celistvý, pokud nepočítáme tenkou puklinu, které si ani nemusel každý všimnout. Především se však vše obešlo bez obětí. Zklamání a rozčarování lidí se mlčky rozešli. Společný názor za všechny vyjádřil Nejach Margolin, povozník z ulice Invalidů.

„Plno křiku pro nic.“

Povozník Nejach Margolin, který z celé světové literatury přečetl jen populární brožurku o velkém sadaři Ivanu Mičurinovi, protože sám vlastnil zahradu a v té podle Mičurinovy metody křížil na jediné jabloni různé druhy jablek, tak tedy tenhle Nejach Margolin charakterizoval prapodstatu obyvatel naší ulice slovy:

„Tady žijou Židi mičurinský odrůdy – pravda na chuť trochu hořký. Jak se říká, kousni si, a udáviš se.“

Největší přítel mého dětství Berele Mac byl přitom plodem jednoho takového nezdařeného křížení. Berele znamená v jidiš medvídek, ale jemu všichni říkali Majzele – Myšáček. Což se k němu hodilo. Ten malý a tmavý kluk se opravdu podobal malému, nedorostlému myšce.

Dnes už chápu, že to byl unikátní člověk, vzácný jedinec, jaký se rodí jednou za sto let. Kdyby ten se dožil našich dnů, tak by převrátil vědu a vůbec celé lidstvo vzhůru nohama. A Sovětský svaz by díky němu nemusel tak dlouho a trýznivě dohánět a předhánět Ameriku. Amerika by sama kapitulovala a na kolenou by žadonila, abychom jí Bereleho Mace alespoň na rok půjčili.

Berele Mac měl jednu šťastnou vlastnost – byl to optimista. Jeho optimismus vyplýval z neuvěřitelné mohutnosti jeho talentu, který v malém tělku, pod úzkým čílkem burácel jako požár. Berelemu nikdy v životě nebylo smutno, dokonce ani ve chvílích, kdy by se každý jiný na jeho místě rovnou oběsil. Protože když v člověku vězí takový talent, je mu moře po kolena.

Kdyby nevděčné lidstvo realizovalo alespoň část jeho plánů, dnes už by na zemi byl ráj.

Jenže Berele nás opustil příliš brzy.

A ráj tedy na zemi není.

„Proč lidi dojej kozy a krávy do kýblů?“ zadumal se takhle jednou Berele. „To jsou jen zbytečné náklady na inventář. Dojit by se mělo rovnou do huby. A z ušetřeného kovu by se měly vyrábět vzducholodě.“

Jak řekl, tak udělal. První část plánu, dojení rovnou do úst, se chystal uskutečnit ještě téhož dne, aby v další etapě přikročil přímo k výstavbě vzducholodí.

Chytili jsme sousedovic kozu, zahnali ji k nám na dvůr, přivázali ji za rohy, Berele si pod ni lehl a otevřel velká ústa. Já se posadil na bobek a začal jsem dojit. Kozí cecky jak známo nevisí rovně dolů, ale do stran, a když je stisknete, mají tendenci mléko odstříkovat všemi směry. Pramínky mléka crčely sem a tam, zasahovaly Bereleho jednou do ucha, podruhé do oka, jenom ne do úst.

Když se ozvalo zoufalé mečení kozy, která nechápala, že se podílí na experimentu ve jménu celého lidstva, přiběhla její majitelka. Bereleho otec, Ele-Chaim Mac, měl už zanedlouho plno práce – řezal Bereleho a Berele ječel tak, že se to rozléhalo celou ulicí.

Takhle byl už v zárodku zničen projekt, který už nikdy nikdo neuskuteční. Berele nás opustil příliš brzy.

A ráj tedy na zemi není.

Jen se někdy zadívejte pozorněji na portréty Giordana Bruna nebo Galilea Galileiho. Ti mají v očích vepsáno své mučednictví. Jako by nám ty oči říkaly: Pomněte, lidé, a nezapomínejte, kolik strážní jsme museli snést, abyste si nepletli hvězdy na nebi a při zkoušení mohli bezchybně odpovědět, že Země se točí.

Příští historiky snažně prosím, aby co nejpozorněji sledovali, co vylíčí dál. A aby ve výčtu svrchovaných obětí ve jménu lidstva našli místo pro zaznamenání ještě jedné. A počínali si přitom co nejobektivněji. Ne jako Velká sovětská encyklopedie.

Nedlouho před druhou světovou válkou, když už po celém Sovětském svazu stály dlouhé fronty na chleba a když jste si chtěli koupit jízdní kolo, museli jste tři dny přespávat před obchodem, byl v Moskvě slavnostně zahájen provoz první dětské železnice. To nebyla železnice, to byl zázrak, o němž psaly všechny noviny, jedny přes druhé nezasvěceně naznačovaly, že o něčem takovém se kapitalistickému Západu ani zdát nemůže.

Jen si to představte. Malá, jakoby hračková mašinka a za ní stejně malé vagónky. A přitom to všechno funguje jako doopravdické. Pára je doopravdická, píšťala taky, a ta lokomotiva se pohybuje vlastní silou. Strojvůdce i průvodčí jsou děti oblečené do opravdických železničářských uniforem.

Stalin, tento nejlepší přítel sovětských dětí a zároveň i sovětských železničářů, ovšem oblažil jen moskevské pionýry, zatímco na ostatní zapomněl, nebo mu na ně nezbyl čas.

Nu a napravit tohle nedopatření se rozhodl právě Berele Mac. Vybudovat železnou dráhu, která by vedla prostředkem ulice Invalidů, samozřejmě nebylo ani v jeho silách. Natožpak sehnat lokomotivu a vagóny. Už jsem přece říkal, že v těch letech byla událost i koupit si obyčejné kolo. Berele Mac však nalezl východisko, a to tak oslnivé, že naše ulice alespoň nakrátko, ale přece jen vytřela zrak i samotné matičce Moskvě.

Bylo to v zimě a povozníci svými těžkými saněmi vyjezdili do sněhu tuhé a naleštěné koleje. Skoro jako pravé kolejnice. V každém domě se našly aspoň jedny dětské sánky, a ty kdyby se pospojovaly... Berele nás poprosil, abychom drželi jazyk za zuby a nazítří ráno se nachystali i se sánkami.

Mě si vzal za asistenta, za úsvitu hvízdal u nás před domem a odvedl mě na městské tržiště. Toho rána mi tenhle člověk plný energie připadal poněkud nesvá. Pak jsem pochopil. U sousedů ukradl rovnou dvacet rublů. Celé jmění.

S tímto kapitálem v kapse jsme bez jediného zaváhání minuli vozík zmrzlináře Ješuy. Statečně jsme si nepovšimli stovky dalších lákadel, roztroušených cestou. A došli jsme až ke koňskému trhu, kde byl sníh posetý senem a dýmajícími kobylinci a nad nímž se vznášel takový halas, jako by tu neprodávali koně, ale podřezávali lidi.

Upřímně se přiznám, že já bych se asi neopovážil cpát někomu tak obrovské peníze. Protože to by taky člověka mohli rovnou sebrat a odvést na milici. Berele byl podstatně menší než já a díky tomu

vypadal i podstatně mladší, ale odvahu neztratil. Mrkl na mě, otřel si rukávem nos, zmizel mezi koňskými ocasy a já ho se srdcem stydoucím hrůzou očekával.

Který šílenec mu prodal koně, to pro mě zůstane záhadou na celý zbytek života. V prvním okamžiku se mě zmocnilo nadšení tak zběsilé, že jsem si ho ani moc nepohlížel. Až později, když jsem trochu přišel k sobě, jsem pochopil, že to, co Berele koupil, už dávno nelze považovat za koně. Velký spisovatel Lev Tolstoj by o tom stvoření mluvil jako o živé mrtvole, ale i to by bylo řečeno až příliš mírně. Stará, poloslepá kobyla umírala přímo v chůzi a kosti pod kůží čněly tak výhruzně, až se zdálo, že ji už v příštím okamžiku musejí protrhnout.

Přes vyzáblou koňskou šiji byl přehozen tlustý provaz, Berele třímal v ruce jeho konec, slavnostně před kobyloou kráčel přímo prostředkem ulice.

Běžel jsem domů pro sánky. Totéž udělali všichni ostatní nezbedové z ulice. Vlastní sánky neměl jen Berele Mac. Jeho otec něco takového považoval za nemístný přepych. Pročež byl Berele jednomyslně zvolen strojuvůdcem. S naší pomocí se po koňských žebrech vyškrábal na pilovitý hřbet a škulbl provazem, nahrazujícím opratě i uzdu. Z jeho zubatých úst se vydral sípavý, leč neobyčejně věrný zvuk parní píšťaly – a náš vlak se dal ulicí Invalidů do pohybu.

Skučeli jsme štěstím. Nejšťastnější ze všech byl ale náš strojuvůdce Berele Mac, hrdě, a přitom věcně se tyčící na kostrbatých obratcích nešťastného zvířete jako člověk, který vykonal dobrou věc a teď spokojeně shlíží na dílo rukou svých. Čas od času zahoukal jako opravdická mašina či naznačil zvuk páry, deroucí se zpod kol. K úplné iluzi snad chyběl už jen dým, unikající z komína, ale naši „mašinu“ její původní majitel před prodejem patrně tak překrmil, že se z ní valilo tolik dýmajících koblížků, jež coby na topiče, sedícího hned na prvních sánkách, padaly na mě, že všechno vypadalo opravdu jako na skutečné železnici.

Naše pološílené povykování zvedlo celou ulici na nohy. Jako poslední vyšel před dům zachmuřený Ele-Chaim Mac, odepínající v chůzi řemen.

Jistě už tušíte, jak to zase všechno dopadlo.

O mém příteli Berelem se dá vykládat třeba celou noc. Jenže ani pak by nebylo řečeno zdaleka všechno.

Ale darmo mluvit! Moc a moc pochybuji, že byste někdy v životě měli tak nezištné přátele. A sotva kdy je mít budete. Protože Berele nás opustil příliš brzy.

Z celé rodiny nezůstal na božím světě nikdo. Ani později jsem nepotkal ve světě nikoho, kdo by se jmenoval Mac. Je to velmi vzácné příjmení.

Kdybyste náhodou potkali někoho s tímto příjmením, naškrábněte mi pár řádek. Znamenalo by to, že ještě není všechno ztraceno. A je možné, že za dvě za tři generace se na zemi znovu objeví nový Berele Mac s nizoučkým čelem, velkýma ušima a nemizejícím úsměvem a lidstvo bude moci znovu doufat, že na světě nakonec přece jen bude ráj.

přeložil Libor Dvořák

Rozšířené vydání *PLAV!* u naleznete na adrese www.splav.cz.